

**CALIFICAREA NOȚIUNILOR DE MOMENT ȘI LOC AL
ÎNCHEIERII CONTRACTULUI COMERCIAL INTERNAȚIONAL.
REFLECȚII DE NATURĂ CONFLICTUALĂ**

Silvia SAVVA
lector superior universitar
Catedra de Drept, Facultatea de Drept și Administrație Publică,
Universitatea de Stat ”B.P.Hasdeu” din Cahul

**LA QUALIFICATION DES NOTIONS DE TEMPS ET DE LIEU DE LA
CONCLUSION DU CONTRAT COMMERCIAL INTERNATIONAL.
RÉFLEXIONS DE NATURE CONFLICTUELLE**

Rezumat: *Contractul comercial internațional continuă să fie o problemă mereu actuală prin diversitatea de relații care au la bază acest instrument juridic.*

Mecanismele de determinare a momentului și locului încheierii contractului comercial internațional sunt multiple, caracteristice diferitor sisteme de drept.

Regulile uniforme privind relațiile comerciale internaționale nu au reușit să identifice un procedeu unic de soluționare a acestei probleme, făcându-se apel la regulile de drept internațional privat.

Cuvinte cheie : *contract, calificare, lex contractus, efecte juridice*

Résumé: *Contrat de commerce international continue d'être un problème toujours présent à travers la diversité des relations qui sont basées sur cet instrument juridique.*

Les mécanismes de déterminer le moment et le lieu de conclusion du contrat de commerce international sont multiples, caractéristiques aux différents systèmes de droit.

Les règles uniformes sur les relations commerciales internationales n'ont pas réussi à identifier de façon unique un processus de résolution de ce problème, donc faisant appel aux règles de droit international privé.

Mots clés : *contrat, qualification, lex contractus, des effets juridiques*

Sfera relațiilor internaționale ar fi de neimaginat fără existența relațiilor comerciale internaționale. Considerat a fi principalul instrument de desfășurare a acestor relații [1, p.65], contractul comercial internațional

rămîne a fi unul dintre conceptele asupra căruiua planează încă o mulțime de semne de întrebare, iar diversificarea și complicarea relațiilor comerciale internaționale ca efect al tendințelor creerii de piețe unice amplifică nelămuririle care pot apărea în legătură cu acest contract. Este înțeles, așadar, interesul manifestat de organismele internaționale de specialitate, dar și de doctrină îndreptat spre elucidarea a cît mai multor controverse, problematici referitoare la negocierea, încheierea, executarea, încetarea contractelor comerciale internaționale.

Una dintre aceste problematici ne-am propus să o abordăm în prezenta lucrare și anume calificarea noțiunilor de determinare a momentului și locului încheierii contractului comercial internațional prin prisma regulilor de drept internațional privat.

Necesitatea demersului nostru este justificată de importanța pe care o prezintă cele două concepte, de faptul că în unele situații legislația conține referiri fie la locul încheierii contractului, fie la momentul încheierii contractului, de care leagă producerea de efecte juridice.

Astfel :

- Codul civil, reglementînd efectele nulității actului juridic, dispune că ” Actul juridic nul încetează cu efect retroactiv din *momentul încheierii.*” [2, art. 219 al.1] ;

- Cu privire la termenul predării bunului se menționează că : ” Vînzătorul trebuie să predea bunul... într-un termen rezonabil calculat de la *data încheierii contractului...*” [2, art.757, al.1, lit.c); 3, art.33];

- ”Persoana care nu beneficiază de capacitate de exercițiu conform legii sale naționale nu este în drept să invoce lipsa capacității de exercițiu dacă are capacitate de exercițiu conform legii *locului de încheiere a actului juridic...*” [2, art. 1590, al.2] ;

- ”Actul juridic încheiat în afara teritoriului Republicii Moldova se consideră valabil din punctul de vedere al formei dacă îndeplinește una din următoarele condiții: a) este respectată *legea locului unde a fost întocmit...*” [2, art.1609, al.1, lit.a)] ;

- ”În lipsa unui consens între părți asupra legii aplicabile contractului, se aplică legea statului cu care contractul prezintă cele mai strînse legături. Se consideră că există astfel de legături cu legea statului în care debitorul prestației, la *momentul încheierii contractului*, își are domiciliul, reședința sau este înregistrat în calitate de persoană juridică.” [2, art.1611, al.1; 4, art.4, p.2], etc.

În măsura în care actul (denumit generic de legiuitor) reprezintă un contract comercial internațional încheiet între absenți apare firească întrebarea: ”Ce înțelegem prin moment al încheierii contractului? Momentul când destinatarul ofertei a luat cunoștință de aceasta și a acceptat-o sau momentul când ofertantul a cunoscut despre acceptarea ofertei?”. Următoarea întrebare este ”Care va fi locul încheierii contractului? Va fi acesta oare sediul ofertantului sau sediul acceptantului?”

În funcție de care va fi răspunsul la aceste întrebări rezultatele vor fi diferite, iar aceasta prezintă importanță deosebită, reflectată inclusiv în literatura de specialitate [5, p.57; 6, p.395; 7, p.183], deoarece raportat la momentul încheierii contractului vom analiza:

- momentul din care operează principiul forței sale obligatorii începând cu care oferta nu mai poate fi revocată; de asemenea, nici acceptarea nu mai poate fi retrasă sau revocată;

- capacitatea părților de a contracta se apreciază în funcție de momentul încheierii contractului; în general, toate elementele de validitate a contractului se apreciază în funcție de acest moment (consimțământ, obiect și cauză, pe lângă capacitate, în cazul căreia, momentul încheierii prezintă relevanță imediată); pe cale de consecință, prin raportare la acest moment, se pot constata cauzele de nulitate a contractului;

- în caz de conflict de legi în timp, momentul încheierii contractului constituie uneori criteriul după care se va stabili legea civilă aplicabilă sau norma conflictuală aplicabilă în dreptul internațional privat;

- momentul încheierii contractului constituie momentul din care încep să curgă anumite termene legale și convenționale, cum sunt: termenul de prescripție extinctivă și termenul suspensiv sau extinctiv de executare a contractului, dacă părțile nu au convenit altfel;

- în contractele translativă având ca obiect bunuri mobile, momentul încheierii contractului marchează transferul dreptului de proprietate sau a altor drepturi reale de la înstrăinător la dobânditor;

- constituie criteriul de determinare a locului încheierii contractului.

Tot astfel, în funcție de cum vom determina locul încheierii contractului vom analiza:

- în situația în care părțile nu au desemnat *lex contractus*, unul dintre criteriile obiective în funcție de care se va desemna legea competentă să guverneze contractului va fi *lex loci contractus*, adică legea în vigoare la locul încheierii contractului în momentul perfectării acestuia;

- dacă părțile nu au prevăzut în contract arbitrajul competent să

soluționeze eventualele litigii ce pot apărea între ele în legătură cu executarea contractului, jurisdicția competentă să soluționeze aceste litigii va fi determinată în raport cu prevederile legii în vigoare la locul încheierii contractului;

- pentru interpretarea contractului se vor lua în considerare uzanțele existente la locul încheierii contractului.

Identificarea celor mai corecte răspunsuri la întrebările de mai sus implică mai întâi de toate o explicație a conceptelor de moment și loc al încheierii contractului comercial internațional privit în ansamblul formelor în care acesta poate lua ființă.

Contractul se încheie în momentul și la locul în care se întâlnesc oferta cu acceptarea și, prin urmare, se formează consimțământul.

În literatura de specialitate se specifică trei ipoteze în funcție de care se determină momentul încheierii contractului :

- ofertantul și acceptantul se află unul în prezența celuilalt ;
- contractul se încheie prin telefon ;
- ofertantul și acceptantul nu se află în același loc, iar contractul se încheie prin corespondență. [8,p. 50]

Dacă în privința primelor două cazuri nu apar dificultăți în determinarea momentului încheierii contractului, acesta considerându-se a fi momentul în care părțile, aflându-se în prezență, fie personal, fie prin reprezentanții lor autorizați sau purtând o discuție telefonică, își exprimă intenția lor de a se lega din punct de vedere juridic, formînd astfel consimțământul, atunci, în cazul celei de-a treia ipoteze apar cele mai multe controverse și acesta pentru că un contract încheiat între absenți se formează în baza unor manifestări de voințe separate: oferta și acceptarea. În funcție de mijlocul de comunicare utilizat, oferta și acceptarea pot ajunge într-un timp mai scurt sau mai îndelungat de la un partener la altul, producîndu-se astfel un decalaj în timp pînă la întîlnirea acestora. Atunci cînd contractul comercial este internațional decalajul poate fi și mai pronunțat, prin urmare nu se cunoaște exact momentul în care s-a format consimțământul.

Din reglementările conținute în legislațiile diferitelor state, precum și în convenții internaționale rezultă o abordare diferită a acestor concepte. Doctrina juridică a sistematizat accețiunile date în patru sisteme. Distingem astfel: [7, p. 181]

- sistemul emisiunii acceptării sau al declarațiunii - în conformitate cu care se consideră perfectat contractul în momentul în care destinatarul acceptă oferta, manifestîndu-și voința de acceptare (consemnată spre

exemplu într-un proces-verbal al ședinței consiliului de administrație), indiferent dacă a comunicat sau nu acceptarea sa ofertantului.

- sistemul expedierii acceptării - consacră drept moment al încheierii contractului momentul expedierii nemijlocite a răspunsului de acceptare către ofertant. Acest moment poate fi fixat prin data poștei, data trimiterii email-ului, etc.

Adeții acestor două sisteme (Japonia, SUA, Marea Britanie, Peru, etc.) consideră că loc al încheierii contractului între absenți, precum și loc al încheierii contractului prin telefon este sediul acceptantului, și asta deoarece anume în acest loc cele două voințe au coexistat.

- sistemul recepției acceptării - potrivit căruia contractul se consideră încheiat în momentul în care la sediul ofertantului parvine răspunsul de acceptare, fiind nesemnificativ faptul dacă ofertantul a luat sau nu cunoștință despre survenirea răspunsului.

- sistemul informării - consideră contractul încheiat în momentul în care ofertantul a primit răspunsul de acceptare și a luat cunoștință de acest răspuns.

Adeții acestor din urmă sisteme (România, Polonia, Spania, Filipine, R. Moldova) consideră că loc al încheierii contractului între absenți, precum și loc al încheierii contractului prin telefon este sediul ofertantului.

Legiuitorul R. Moldova s-a expus asupra acestui aspect la art. 699 C. civil specificând că: ”Contractul se consideră încheiat în momentul primirii acceptului de către ofertant. Dacă în contract nu este indicat locul încheierii, el se consideră încheiat la domiciliul sau la sediul ofertantului.”

Mențiuni în acest sens se regăsesc și în Convenția de la Viena 1980 unde, la art. 23 se indică că ”Contractul este încheiat în momentul în care acceptarea unei oferte produce efecte în conformitate cu dispozițiile prezentei convenții.” Totodată, la art. 18 al. 2 se stipulează că ”Acceptarea unei oferte produce efecte în momentul în care indicația de acceptare parvine ofertantului.”

Dar cum determinăm momentul și locul încheierii unui contract între parteneri, având sedii în state adevărate a unor sisteme diferite, spre exemplu, contractul încheiat între un comerciant din R. Moldova și un comerciant din Marea Britanie, în care părțile nu au făcut mențiuni cu privire la legea aplicabilă?

Suntem în prezența unui context specific dreptului internațional privat, numit conflict de legi. Soluționarea conflictului de legi pune problema calificării sub aspectul lămuririi termenilor juridici folosiți de normele

conflictuale în momentul în care sistemele de drept aflate în conflict de legi nu folosesc cu același înțeles noțiunile juridice [9, p.234]. Situația astfel creată poartă denumirea de conflict de calificări.

Calificarea reprezintă operațiunea logico - juridică de determinare a sensului exact și complet al noțiunilor juridice care exprimă conținutul și legătura normei conflictuale pentru a vedea dacă un raport juridic se include sau nu în aceste noțiuni [10, p. 54] .

Calificarea poate apărea sub două forme:

- calificarea primară este aceea prin care se stabilește sensul noțiunilor utilizate de conținutul și legătura normei conflictuale, realizată în scopul determinării legii aplicabile raportului juridic. [11, p.91]. În dependență de modul în care se face această calificare se va determina legea competentă a guverna raportul juridic. În cazul nostru, în măsura în care termenii de moment și loc al încheierii contractului se regăsesc în legătura normei conflictuale, aceștia vor fi supuși unei calificări primare care, potrivit regulii generale se va realiza după *lex fori*, adică după legea instanței sesizată cu judecarea litigiului. În acest sens art. 1578, al.1 C. civil al R. Moldova dispune: ”La determinarea legii aplicabile raporturilor de drept civil cu element de extraneitate, se va ține cont de calificarea conceptelor juridice efectuată conform dreptului Republicii Moldova, dacă legea și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel.”

Așadar, dacă litigiul va fi soluționat în fața unei instanțe din R. Moldova, aceasta va califica termenii în cauză în funcție de legea proprie, și anume aplicând prevederile art. 699 C. civil va stabili că contractul s-a încheiat în momentul primirii acceptului de către ofertant la sediul acestuia, prin urmare, va desemna *lex contractus* ca fiind legea ofertantului.

Soluția va fi total inversă dacă litigiul se va soluționa în fața instanței din Marea Britanie. Aceasta va califica termenii în funcție de legea britanică, stabilind că contractul s-a încheiat la sediul acceptantului în momentul în care acesta a trimis răspunsul său către ofertant, desemnând, deci competența legii acceptantului de a guverna contractul.

- calificarea secundară apare subsecvent calificării primare și se realizează numai în cadrul legii materiale determinată ca fiind competentă odată cu soluționarea conflictului de legi. Ea este o problemă de drept intern și nu afectează soluționarea conflictului de legi. [9, p. 231]. Putem spune că reprezintă operațiunea de stabilire a sensului normei juridice, a drepturilor, obligațiilor și acțiunilor părților, în conformitate cu legea materială internă aplicabilă în cauză, [12, p.51] influențând, așadar soluția pe fond.

În cazul nostru ne punem problema calificării secundare ori de câte ori norma conflictuală a forului ne trimite la un sistem de drept a cărui normă materială conține noțiunile vizate. De această dată calificarea se va face după regulile interne ale statului la al cărui sistem de drept s-a trimis. În această privință art. 1578, al.1 C. civil al R. Moldova dispune: ” La aplicarea legii străine, instanța de judecată stabilește conținutul normelor ei prin atestări obținute de la organele statului străin care au editat-o, ținând cont de interpretarea ei oficială și de practica aplicării ei în statul străin respectiv.

Complexitatea și specificul regulilor de drept internațional privat, diversitatea soluțiilor care pot fi date litigiilor internaționale private în general și celor comerciale interanaționale în special, dau farmec acestor raporturi, făcându-le cu atât mai interesante și trezind curiozitatea cercetătorilor, lăsând de fiecare dată o urmă de îndoială care să genereze noi studii, ipoteze, urmărind ca finalitate elucidarea a cât mai multor particularități caracteristice acestui domeniu.

Bibliografie:

1. Băieșu, A., Rotari, Al., Alexa, O., *Drept comercial internațional. Note de curs*, Chișinău, 1998, 290 p.;
2. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-86 din 22.06.2002;
3. Convenția Națiunilor Unite asupra contractelor de vânzare internațională de mărfuri de la Viena din 11 aprilie 1980;
4. Convenția privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale de la Roma din 19.06.1980;
5. Filipescu, Ion P. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura Actami, București, 1998, 368 p.;
6. Sitaru, D. Al., *Dreptul comerțului internațional. Tratat. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2008, 721 p.;
7. Gribincea, L., *Dreptul comerțului internațional. Tratat*, Tipografia Reclama, Chișinău 2014, 888 p.;
8. Stătescu, C., Bîrsan, C., *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ediția a VIII-a, Editura ALL Beck, București, 2002, 493 p.;
9. Predescu, B. M. C., *Drept internațional privat*, Editura Universitaria, Craiova, 2002, 481 p.;

10. Sitaru, D. Al., *Dreptul internațional privat. Tratat* Editura Actami, București, 1997, 478 p.;
11. Babără, V., *Dreptul internațional privat*, Ediția a IV-a, Tipografia ”ELAN POLIGRAF”, Chișinău, 2013, 452 p.;
12. Chelaru, I., Gheorghiu, Gh., *Dreptul internațional privat*, Editura C.H. Beck, București, 2007, 491 p., p. 51;